

Ý TƯỞNG VỀ SỰ ĐỔI MỚI

NGUYỄN MINH HIỆP, BA., MS.

GD. Thư viện ĐH Khoa học Tự nhiên TP. HCM

Lớp Bồi dưỡng kiến thức quản lý thư viện cấp tỉnh năm 2005 (Khu vực phía Nam) đã do Vụ Thư viện, Bộ Văn hóa - Thông tin tổ chức từ 30/5 đến 4/6/2005 tại Văn phòng đại diện Bộ VH-TT tại TP. HCM. Tôi được mời tham gia với tư cách giảng viên. Đây là lần thứ ba tôi hân hạnh được tham gia những Lớp tập huấn như thế này do Vụ Thư viện tổ chức kể từ năm 1997. Đối với cá nhân tôi, mỗi lần tham gia tôi đều gửi gắm cho những đồng nghiệp một “Thông điệp về sự đổi mới” hay nói chính xác hơn là “ý tưởng” về sự “đổi mới”. Nhớ lại hồi tôi tu nghiệp tại Trung tâm Chương trình Thư viện Thế giới Mortenson, ĐH Illinois, Hoa Kỳ vào năm 1996 – nơi mà người ta “training trainers”, có nghĩa rằng chúng tôi được đào tạo để trở thành những người làm công tác đào tạo lại cho đồng nghiệp.

Sau khi tốt nghiệp chúng tôi trở thành cộng tác viên cho Trung tâm Mortenson và cam kết sẽ thực hiện đúng chức năng của mình khi trở về quê nhà. Tại đó chúng tôi được học: mặc dù đào tạo hay huấn luyện là giúp cho học viên có được kỹ năng kỹ

thuật về một công việc cụ thể nào đó, tuy nhiên tạo nên ý tưởng đổi mới cho học viên vẫn là nhiệm vụ chính của “trainer”. Về điều này Bernard Shaw có ý kiến “*Nếu bạn có một quả táo, tôi có một quả táo và chúng ta trao đổi với nhau thì bạn và tôi mỗi người có một quả táo. Nhưng nếu bạn có một ý tưởng, tôi có một ý tưởng và chúng ta trao đổi với nhau, thì mỗi người chúng ta sẽ có hai ý tưởng*”.

Tập huấn về "Công nghệ thông tin trong hoạt động Thư viện các tỉnh Tây Nguyên và Nam Trung bộ". Buôn Ma Thuột, 8 – 10/7/1997.

Lần thứ nhất - 1997

Tại thời điểm này Thư viện Cao học đang cho lưu hành một mạng Intranet được truy cập bằng “dialing up” qua một remote access server đặt tại thư viện. Đây là một công nghệ mới tại thời điểm đó ở nước ta, đặc biệt rất mới đối với ngành thông

tin thư viện chúng ta. Trong phần trình bày của tôi, công nghệ Web được giới thiệu với những khái niệm: siêu văn bản (hypertext), website, trang nhà (homepage), Intranet, vv... Những khái niệm này không dễ để có thể tiếp thu ngay được trong một lớp tập huấn tại thời điểm

đó. Tuy nhiên ý tưởng tôi muốn gửi gắm đến đồng nghiệp là **“mọi người phải sẵn sàng để đón nhận Internet”** ngay sau Lớp tập huấn này, vì đây là một công nghệ không thể thiếu trong hoạt động thông tin thư viện trong vài năm tới.

Lớp Tập huấn “Bồi dưỡng kiến thức quản lý thư viện cấp tỉnh, TP khu vực phía Nam” . TP. Hồ Chí Minh, 20 – 28/7/1999.

Chuyên đề tôi báo cáo tại Lớp tập huấn này là về Thư viện điện tử. Tôi trình bày về ý nghĩa của tài nguyên điện tử cùng công nghệ để tổ chức, quản lý, và phục vụ những tài nguyên đó. Bằng minh họa trên Internet

bằng cách “dialing up” vào máy chủ của Thư viện Cao học, tôi dẫn dắt học viên tham quan Thư viện điện tử của Thư viện Cao học với những thông tin khá phong phú trên trang nhà của thư viện tại thời điểm đó. Đặc biệt là hệ thống tra cứu mục lục dựa trên Web với cơ sở MARC; trong khi CDS/ISIS vẫn còn đang được tập huấn một cách đại trà cho cán bộ thư viện trong cả nước! Học viên cũng được tận mắt nhìn thấy sự đồng nhất chuẩn thư tịch (bibliographical standards) trong các hệ thống mục lục trực tuyến của một số thư viện trên thế giới: Thư viện Quốc hội Hoa Kỳ, Thư viện Quốc gia Anh, Thư viện ĐH Harvard, Thư viện ĐH Simmons, Hoa Kỳ, vv... Qua đó tôi muốn chuyển tải một ý tưởng đổi mới rất quan trọng đến Lớp tập

huấn, đó là **“ý nghĩa và giá trị của CHUẨN HÓA”**. Vì rằng xây dựng thư viện điện tử là không ngoài mục đích nhằm chia sẻ tài nguyên thông tin. Nền tảng của sự liên thông hợp tác thư viện để chia sẻ tài nguyên là Chuẩn hóa.

Lớp tập huấn “Bồi dưỡng kiến thức quản lý thư viện cấp tỉnh năm 2005 (Khu vực phía Nam)” . TP. HCM., 30/5 – 4/6/2005.

Những đề tài có ý nghĩa đổi mới đều mang tính chất thời sự do đó dễ thu hút người nghe. Đề tài tôi báo cáo là **“Tổ chức và hoạt động thư viện trong môi trường điện tử”**.

Lần đầu tiên tôi nói về công nghệ

Web vào năm 1997, đến nay tôi trở lại trình bày về công nghệ Web và khẳng định rằng Công nghệ Web là công nghệ của ngành thông tin thư viện trong hiện tại và tương lai. Trong môi trường điện tử, người quản thủ thư viện – **librarian** trở thành **webrarian**.

Lịch sử biên mục chính là lịch sử phát triển thư viện. Sự thay đổi biên mục từ phiếu mục lục đến nay là trên Web với việc hình thành metadata đã làm thay đổi lịch sử thư viện. Công nghệ đóng gói thông tin ra đời khiến biên mục trên Web trở nên quan trọng. MARC phải chuyển sang MARC-XML và chuẩn Dublin Core được phát triển từ 1995, được Hội đồng tiêu chuẩn Hoa Kỳ ANSI công nhận vào

Lần thứ hai - 1999

năm 2001 đã trở thành một chuẩn biên mục chính thức – biên mục trên Web.

Sự tồn tại hai chuẩn MARC 21 và Dublin Core như là những chuẩn biên mục chính thức và vấn đề chuyển đổi qua lại giữa hai chuẩn này trở nên phổ biến khiến việc chọn lựa sử dụng chuẩn nào để biên mục tài liệu không thành vấn đề nữa. Thư viện ĐH Khoa học Tự nhiên chính thức chọn lựa Dublin Core để tổ chức biên mục tất cả tài nguyên thông tin; với việc tích hợp phần mềm MarcEdit, các kết xuất dữ liệu có thể ở dạng Dublin Core hay MARC, ngược lại khi nhập vào hệ thống CSDL của thư viện một biểu ghi MARC có thể dễ dàng chuyển sang Dublin Core.

Tôi cố gắng trình bày một cách đơn giản những khái niệm mới để học viên dễ tiếp thu nhằm hình thành tri thức về đổi mới. Chẳng hạn như “metadata” và phiếu mục lục là một, ngày nay người ta xây dựng “cổng thông tin – portal” bao gồm những metadata như là một “thư viện ảo”; như thế “thư viện ảo” là thư viện chỉ có những “tủ phiếu mục lục” chứ không có sách, chỉ khác một điều, qua hệ thống metadata, nội dung tài liệu được truy hồi.

Một khái niệm rất quan trọng trong việc trao đổi thông tin trong môi trường điện tử là “đóng gói thông tin bằng XML” – việc trao đổi được thực hiện theo phương thức trao đổi “container” chứ không phải theo từng mặt hàng, qua đó thủ tục trao đổi

dễ dàng hơn nhiều; vì vậy liệu sự phức tạp của 800 trường MARC 21 dựa vào những quy tắc quá chi tiết của AACR2 có thực sự cần thiết hay không?. Trong khi thế giới đang tồn tại một chuẩn Dublin Core rất dễ dàng trong biên mục và trao đổi thông tin.

Để tiếp nhận được ý tưởng đổi mới này, chúng ta cần phải quán triệt ý nghĩa và triết lý của thuật ngữ “đổi mới = innovation”. Đổi mới thực sự phải mang ý

nghĩa sáng tạo, do đó ngày nay thuật ngữ “innovation”

luôn đi kèm theo bởi “creativity = sáng tạo”. Đổi mới là quá trình thực hiện tạo ra cái mới sao cho các hệ thống liên quan tiếp nhận cái mới đó một cách **đầy đủ, ổn định** và **bền vững** để các hệ

thống hoạt động tốt hơn trước. Suy cho cùng **sử dụng MARC trong điều kiện của ta hiện nay là “thay đổi” chứ không phải “đổi mới”**.

Có nhiều ý tưởng đổi mới tôi đã trình bày trong lần này. Thông điệp cuối cùng tôi muốn gửi gắm cho Lớp tập huấn là: “*Ở nước ta hiện nay, đa số còn là Thư viện truyền thống, một số đang hình thành Thư viện điện tử, tất cả đang đứng trước ngưỡng cửa Thư viện số; với việc sử dụng Phần mềm nguồn mở đa ngôn ngữ thư viện số Greenstone do UNESCO hỗ trợ là cơ hội cho tất cả thư viện Việt Nam xây dựng Thư viện số*”. Hoạt động thư viện trong môi trường điện tử ngày nay đồng nghĩa với việc hình thành Thư viện số.

Lần thứ ba - 2005